

Слід на землі

Живильне джерело успіху

Майже у центрі села Іванія Дубенського району серед розкішної зелені дерев стоїть невелика, світла й ошатна школа-дев'ятирічка. Сюди майже не долинують сторонні звуки техніки, тишу хіба що розбурхують своїм співом птахи: солов'ї, зозулі, синиці, горобці, шпак, сороки, іволги, сойки... Кожен затягує свою пісню, що зливається в дивну симфонію. Чи не тому у цій школі так трепетно ставляться діти до всього живого? Час від часу вчителька перериває урок і пропонує учням вслуха-

родилася в учительській сім'ї, в цьому ж селі.

У три роки Олена вже вільно читала, писала, вмала гарно, театралізовано розповідати. Рідні думали, то росте артистка. Децю пізніше почала писати вірші (ї робить це досі). Але стала Олена Іванівна вчителькою, бо мрія стати нею зародилась ще у першому класі.

Успішно закінчила біологічний факультет Волинського державного університету. Вже 15 років працює у рідному селі вчителем біології, хімії та основ здоров'я. Має віщу кваліфікаційну катего-

ки, щоб учень виходив з уроку чогось не зрозумівши. Навколо неї завжди учні: на перервах, дома, в походах і екскурсіях. Вони отримують не тільки знання і вміння, а й можуть поділитися найцікавішими секретами, отримати слушні поради, які потім знадобляться у житті.

Любить Олена Іванівна знаходити, ростити і працювати з обдарованими учнями. Результати цієї роботи: спочатку мала призерів районних олімпіад, а це уперше за кілька років – обласних. Багато хто дивується таким успіхам і по-доброму заздять. Бо вона ще й встигає вести господарство, гарно виховувати трійко своїх дітей, бути першою помічницею батькам, щорічно відпочивати з друзями і родиною на Сайязі

Погляд в історію

Освіта під час окупації Рівненщини німецькими загарбниками

Територія Рівненської області в червні-липі 1941 р. була окупована німецькими військами. Приходив масовим розстрілами і репресіями. Більшість репресій спрямовувалися проти комуністів і євреїв, тому що в перші місяці війни німці намагалися ніби обережно поводитися з українським населенням. Однак із початком дій партизанів німці запровадили принцип колективної відповідальності населення за напади на німецьких солдат; ввели надзвичайний стан, який обмежував свободу пересування населення, комендантську годину. У відповідь на напади партизанів німці задилювали випадкових заручників і знищували їх. Але німці розуміли, що для роботи на Німеччину їм потрібні освічені і кваліфіковані працівники, тому вони в перший період окупації звернули увагу на розвиток освіти в регіоні.

Недовзі після окупації Рівного (28 червня 1941 р.) при Рівненській міській управі був організований міський відділ народної освіти. Обов'язки начальника цього відділу виконував професор Ковальський. Вже на початку свого існування працівники міського відділу народної освіти організували нагляд за школами та їх майном і переписали всіх учителів, а також дітей шкільного віку.

Відділ народної освіти в Рівному організував місячні курси українознавства для всіх учителів без огляду на спеціалізацію. На цих курсах викладалися такі предмети як українська мова і література, історія і географія України, німецька мова. На ці курси записалося 250 чоловік.

Окрім цього були організовані місячні курси ук-

ти брак освітніх кадрів молодими українськими вчителями.

З 1 вересня 1941 року в Сарнах були відкриті вчительські курси, на які приймалися «некваліфіковані» вчителі української національності, а також інші жителі Сарненської округи української національності, які бажали працювати в освітній галузі.

У Сарнах з 1 травня 1942 року було відкрито ряд освітньо-практичних курсів для молоді, а саме: адміністративно-реєстраційні, технічно-ремісничі та підготовчі курси для вступу до фахових шкіл.

Для роботи на Німеччину потрібні були кваліфіковані працівники, тому представники місцевої влади сприяли розвитку професійної освіти молоді.

При сприянні відділу народної освіти 1 жовтня 1941 року в Рівному відкрилася професійна школа, в якій окрім загальноосвітніх предметів викладалися кравецтво, вишивка, ткацтво, кераміка та деякі інші предмети. До цієї школи приймалися хлопці й дівчата, які закінчили 4 чи 5 класи початкової школи. Курс навчання становив два роки. А 15 жовтня 1941 року в Рівному в будинку по вул. Хмельний, 6 розпочала свою роботу торгівельна школа.

1941 року в Рівному розпочала свою діяльність школа домашнього господарства. Внаслідок військових дій початкова праця цієї школи була дуже тяжкою. Не було приміщення, відповідних учителів, підручників. Але завдяки впертості й завзяттю керівника школи Варварової та її підлеглих швидко з'явилося все необхідне. На потреби школи було призначено зруйнований і занедбаний будинок, але завдяки вчителів та учениць з нього було зроблено ясну, простору, затишну хату, яка мала прально,

заздрити імениті вчителі і вчені. Все таке розкішне, ретельно доглянуте, дихає здоров'ям. Мені задалося, що тут кожен учень від малого до великого знає все про кожну рослину: як її розмножувати, вирощувати, як вона цвіте і плодоносить, яка її роль у природі і як вона служить людині.

Кабинет біології розташований на другому поверсі школи. Він такий компактний, стільки квітів, тут відчуваєш себе, ніби в оранжереї. Олена Іванівна любить колекціонувати рослини. В неї є 20 сортів польованих, 10 – лілій, 9 – садової суниці, 35 – помідорів. Декоративні кущі – вейгела, дейці, чотири види спіреї, форзичія, блакитний ялівець, гібіскуси, кизильники, барбарис пурпуровий... У кабінеті чистота, порядок, різноманітна наочність, мікроскопи, комплекти лабораторного обладнання...

А яка бібліотека! Чого тут тільки немає з біології! Найновіші довідники, словники, електронні підручники і посібники, олімпіадні завдання для обдарованих, відео та аудіокомплекти, Intel-програми. Багато шкільних кабінетів біології бачила, але такого комплексного, де поєднана біологія з хімією та основами здоров'я – ніколи. Такий матеріально-технічний базис може позаздрити будь-яка спеціалізована біологічна школа. Але тут мова не про школу-велетень, а про звичайну дев'ятирічку. І про не звичайну вчительку Олену Іванівну Десятник. Вона на-

роботу завжди приходив з посмішкою, з багатьма ідеями.

Вже з першого року роботи вона відчула, що в багатьох учнів знизена мотивація до навчання, проявляється байдужість до оцінок, притуплений інтерес до традиційного уроку. Тому в навчально-виховному процесі використовує найновіші досягнення психолого-педагогічної науки, нестандартні інтерактивні технології, завдання проблемно-пошукового характеру. А ще – бездоганно володіє комп'ютерною і мультимедійною технікою. Бо розуміє, що без комп'ютерних технологій навчально-виховний процес сьогодні буде не зовсім досконалим, та й неможливим.

У класі, де сидить до десяти учнів, де всі на виду, більш прийнятне індивідуальне навчання. Як пізніше з'ясувалося, мала кількість учнів у класі має свої переваги і плюси. Олена Іванівна виробила свою методику. Ніколи не примушує учнів сліпо зазубрювати матеріал підручника. Вчить думати, аналізувати, знаходити причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи. І дає глибокі знання, бо подає матеріал на вищому рівні складності, але в цікавій і доступній кожному формі.

Теорія предметів, які опановують її діти, без лабораторних і практичних робіт – ніщо. Тому на уроках і в позакласній роботі учні проводять їх безліч: тих, що передбачені навчальною програмою, і не тільки. І не було випадку у практиці вчитель-

знаю». Тренінг дає учням змогу не лише почути думку вчителя чи подивитися на таблиці та схеми, а й практично застосувати отримані знання, перетворивши їх на вміння. Тому тренінгова форма роботи все ширше застосовується в сучасній школі. А для Олени Іванівни стали невід'ємною частиною її професійної діяльності. А невід'ємною частиною її тренінгів є руханки, вправи-енерджайзери. Ці вправи, доцільність їх застосування на тому чи іншому етапі тренінгу, їхнє психологічне і фізіологічне підґрунтя черпає з праці Клауса Фопеля «Енергія паузи».

Ідеальний варіант, коли для проведення тренінгів виділено окремі кабінет. Але в невеликій сільській школі для цього не завжди є можливості. Олена Десятник вийшла із ситуації таким чином: у типовому кабінеті біології, хімії та основ здоров'я створила окрему зону для тренінгів, де можна поставити колом або півколом стільці, провести руханку. В кабінеті є інтерактивна дошка, мультимедійний проектор. Бо Олена Іванівна, маючи сертифікат учителя-тренера, хоче бути зразковим тренером. А тому постійно займається самоосвітою, переймає досвід колег і пам'ятає слова Марії Монтессорі: «Допоможи мені це зробити самому».

Надія ГУСАРУК,
завідувач кабінету біології та основ здоров'я обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

були більш як 300 людей. Причому ствердити, що на цей курс відішлються і село.

Було пораджено, що у Рівненському районі у 1941 році існувало 44 навчальних закладів: 24 неповних середніх школи (НСШ), 19 початкових шкіл (ПШ) і середня школа в Грушівці.

Згідно з розпорядженням гебітскомисара кожна дитина зобов'язана була закінчити таку школу. Гебітскомисаром шефом районних управ надавалося право карати батьків, діти яких не ходять до школи, примусовою працею.

Згідно з розпорядженням гебітскомисара в Рівному шкільний рік розпочинався 15 вересня і продовжувався до 15 липня наступного року, але у 1941 році навчання у початкових чотирьох класах вих школах міста розпочалося 31 вересня. Заборонялося користуватися радянськими програмами і підручниками. Під час літніх канікул керівники і вчителі шкіл організовували при школах дитячі садки для дітей віком від 4 до 8 років і тим самим полегчували працю селян під час жнив.

На підставі розпорядження гебітскомисара від 16.04.1942 р. було дозволено викладання в школах релігії, яке повинно було проводитися вчителями, а в разі їх відсутності – духовними особами за межами шкільного приміщення.

Розпочалася робота районного шкільного відділу й на Здолбунщині. Його працівники склали списки вчительських кадрів району, забезпечили школи та їхнє майно від розкрадання, подбали про ремонт.

У вересні 1941 року в Здолбуніві відбувся з'їзд керівних кадрів освітніх установ району, на якому майбутні керівники шкіл отримали необхідні вказівки для того, щоб вчителі могли належно виконувати покладені на них обов'язки.

Німіц не визнавали вчителів, які отримали професійну освіту при польській або радянській владі. Вчителі, які прагнули працювати при новій владі, повинні були пройти переатестацію. Для цього окружним відділом народної освіти в Костополі під час літніх канікул 1942 року були організовані для вчителів підготовчі курси, а саме: викладачів німецької мови в Яновій Долині, української мови в Костополі та методично-підготовчі курси для вчителів українців 1-4 класів у Березному, Людвиполі й Степані.

1942 року для вчителів Костопільської округи, які не мали відповідної кваліфікації, були організовані курси методично-педагогічної підготовки. Навчання на цих курсах продовжувалося чотири тижні, проводилося за програмою Генерального комісаріату Волині і Поділля і дозволило поповни-

ції школи. Довкола будинку розкинулося шкільне городи, де працювали виключно учениці під керівництвом вчительки Сагані Дичі.

Внаслідок того, що на Рівненщині бракувало кваліфікованих медичних працівників, у листопаді 1941 року відбулося навчання у колишній фельдшерсько-акушерській школі. Програма цієї школи була змінена і пристосована до вимог охорони здоров'я, які діяли на той час. Школа випускала досвідчених сестер-гігієністок, акушерок та лікарських помічників для міських та сільських медичних закладів.

До школи приймалися дівчата та жінки віком 16-25 років з освітою не менше як сім класів. Навчання тривало два з половиною роки. У школі викладалися загальноосвітні та фахові предмети. У вільний від навчання час учениці школи працювали у різних санітарно-медичних установах міста. Навчання в школі було платним, але найбідніші верстви населення звільнялися від оплати за навчання і могли отримувати стипендію. При школі для інгородніх був організований гуртожиток.

1941 року в селі Шпанів Рівненського району розпочала роботу трирічна хліборобська школа. Розташовувалася вона в старому палаці князя Радзівіла, який на той час був майже знищений. У палаці не було ні вікон, ні дверей, ні шкільного, а головне – наукового приладдя. Але за сприяння керівництва школи досить швидко все було полагожено. Станом на 24 липня 1943 року школу закінчило 32 випускники.

У Здолбунівському районі, окрім загальних шкіл, було відкрито математично-природничу та ремісничу школи, яка готувала слюсарно-механічних майстрів.

Після визволення Рівненщини радянськими військами на початку 1944 року стало зрозуміло, що лояльність німецької влади до місцевого населення була показовою і нещирою.

Наприкінці свого «господарювання» німецько-фашистські загарбники фактично знищили систему народної освіти в області. Закрили учительський інститут, 2 педшколи, 2 музичні школи, кооперативний технікум. Зруйнували матеріальну базу шкіл, спаливши переважно більшість шкільних приміщень, бібліотек, кабінетів з навчним приладдям.

Але вже станом на 25 квітня 1944 року були відкриті й розпочали роботу 331 школи. 5 червня 1944 року відновив свою роботу Рівненський учительський інститут, а 22 лютого 1945 року в місті була відкрита дитяча спортивна школа.

Ольга ЧЕРВІНСЬКА,
провідний спеціаліст відділу використання інформації документів держархіву